

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างแบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์ มาใช้กับการสร้างงานจิตรกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ มาตรฐาน 80/80 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนสาริต “พิบูลบำเพ็ญ” อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ได้มาโดยการ สุ่มแบบกลุ่ม (cluster sampling) จำนวนนักเรียน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบฝึก ปฏิบัติที่สร้างขึ้น และประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ ที่ได้รับการพิจารณาตรวจสอบความ ถูกต้องจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้คำนวณค่าความเที่ยงตรง ระหว่างผู้ประเมิน เพื่อหาความเชื่อมั่นของการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์โดยวิธี Inter-Rater Reliability ที่กำหนดเกณฑ์ .90 ขึ้นไป ดำเนินการทดลองเพื่อหาประสิทธิภาพของแบบฝึก ปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนด้วยตนเองโดยใช้แบบฝึกปฏิบัติที่สร้างขึ้นจำนวน 5 ชุด ทำ การประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์แต่ละชุด โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำงานร่วมกันภายในกลุ่ม เมื่อสิ้นสุดการสอนตามกำหนด ทดสอบหลังเรียนโดยให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ ประจำแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด ซึ่งการให้คะแนนจะใช้การสังเกตพฤติกรรมการสร้างสรรค์ผลงาน ร่วมกับการตรวจผลงานของนักเรียนแต่ละคน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ ไปหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ของแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพของแบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบ ศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรมดังนี้คือ หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 ตัวแรก (E_1) ด้วยการหาค่าร้อยละของจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ ประจำแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด ได้ค่าร้อยละของประสิทธิภาพระหว่าง 80.00 ถึง 100.00 และหา ประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 ตัวแรก (E_2) ด้วยการหาค่าร้อยละของจำนวนนักเรียนที่ ผ่านเกณฑ์ประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์หลังเรียนด้วยประจำแบบฝึกปฏิบัติครบ 5 ชุด ได้ค่าร้อยละของประสิทธิภาพเท่ากับ 100.00

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ได้แบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สมบูรณ์จำนวน 5 ชุด ดังนี้คือ แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 1 “เส้นสายลายสวย” เป็นสาระความรู้เกี่ยวกับเรื่องเส้น แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 2 “ที่ว่าง แสงเงา ความมืด” เป็นสาระความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ว่าง และน้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงา แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 3 “สีสวยด้วยสื่อ” เป็นสาระความรู้เกี่ยวกับเรื่องสี แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 4 “พื้นผิว...รุ่มรวย” เป็นสาระความรู้เกี่ยวกับเรื่องพื้นผิว และแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 5 “สร้างสรรค์งานจิตรกรรม...นำไปสู่ตัวตน” ในแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้ต้องการให้ผู้เรียนนำความรู้ในแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 1-4 มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม ในรูปแบบการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตนเองออกมาเป็นผลงานจิตรกรรมตามความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. แบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าประสิทธิภาพ 92.00/100.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

เมื่อนำแบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 5 ชุด ไปทดลองหาประสิทธิภาพ พบว่า จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ประเมินของแบบประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์การนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรมชุดที่ 1-5 เฉลี่ยร้อยละ 92.00 และจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ประเมินของแบบประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์การนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรมหลังเรียนด้วยแบบฝึกปฏิบัติครบ 5 ชุด เฉลี่ยร้อยละ 100.00 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 แล้วพบว่า แบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ กล่าวคือ มีประสิทธิภาพ 92.00/100.00 การที่แบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้นั้นเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

1. การสร้างแบบฝึกปฏิบัติได้มีการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยยึดตามทฤษฎีและหลักการสร้างแบบฝึกปฏิบัติที่ได้ศึกษาค้นคว้าทุกขั้นตอน ในขั้นตอนแรกผู้วิจัยได้หาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหากับจุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ทัศนศิลป์) ของหลักสูตรการ

ศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเวลาเรียนจากคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเนื้อหาองค์ประกอบศิลป์และเนื้อหาที่เกี่ยวกับจิตรกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ว่ามีขอบข่ายเนื้อหาที่ผู้เรียนระดับนี้ควรจะเรียนรู้มากน้อยเพียงใด เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนในแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด

2. แบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ต้องการที่จะให้ผู้เรียนเรียนรู้ทฤษฎีหรือหลักการไปพร้อมกับการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาองค์ประกอบศิลป์ที่ใช้กับการสร้างงานจิตรกรรมได้ โดยการลงมือปฏิบัติจริง นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ของแบบฝึกปฏิบัติภายในแต่ละชุด ซึ่งมีความสอดคล้องกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็กในช่วงอายุ 11 – 14 ปี ตามทฤษฎีของโลเวนเฟลด์ (Lowenfel, 1987) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็กในช่วงอายุ 11 – 14 ปี ว่าอยู่ในขั้นที่ 5 คือขั้นมีเหตุผล (the stage of reasoning) ลักษณะการวาดภาพของเด็กช่วง 11 – 14 ปี จะวาดภาพได้ถูกต้องมากขึ้นทั้งในด้านสัดส่วน ท่าทาง ตลอดจนรายละเอียดของภาพ มีการจัดระยะวัตถุในภาพ และมีการใช้สีตามความต้องการของตนเอง รู้จักปรับสี ผสมสีให้เข้ากับธรรมชาติ มีการใช้สีที่สัมพันธ์กับอารมณ์เพื่อแสดงระยะใกล้ไกลหรือแสดงแสงเงา ดังนั้นแบบฝึกปฏิบัติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จึงเป็นไปตามทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของเด็กในช่วงอายุ 11 – 14 ปี ที่จะได้เรียนรู้ทฤษฎีเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ตามความต้องการของตนเอง ทำให้การสร้างสรรผลงานศิลปะของนักเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. การจัดเนื้อหาของแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด ผู้วิจัยได้เลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการทางศิลปะของเด็กในช่วงอายุ 11 – 14 ปี และเนื้อหามีความจำเป็นต่อการเรียนรู้ศิลปะเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นไปตามลักษณะการสร้างแบบฝึกปฏิบัติที่ดีตามแนวคิดของสมวงศ์ จุกกลาง (2536, หน้า 296-297) และของศศิธร สุทธิแพทย์ (2518, อ้างถึงใน อำไพพรรณ ชินสำราญ, 2538) นอกจากนี้ยังได้ลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการอย่างเป็นขั้นตอน และนำความรู้ที่ได้เรียนไปใช้ประโยชน์ในแบบฝึกปฏิบัติชุดต่อไป ทำให้แบบฝึกปฏิบัติมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

- 3.1 แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 1 “เส้นสายลายสวย” มีประสิทธิภาพเท่ากับ 100.00
- 3.2 แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 2 “ที่ว่าง แสงเงา ความมืด” มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.00
- 3.3 แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 3 “สีสวยด้วยสื่อ” มีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.00
- 3.4 แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 4 “พื้นผิว...รื้อรอย” มีประสิทธิภาพเท่ากับ 100.00
- 3.5 แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 5 “สร้างสรรค์งานจิตรกรรม...นำไปสู่ตัวตน”

มีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.00

จะเห็นได้ว่าแบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80 ตัวแรกที่กำหนดไว้ แต่ปรากฏว่าแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 2 ได้ประสิทธิภาพต่ำสุดคือ 80.00 มีสาเหตุมาจากการรวมเนื้อหาเรื่องที่ว่าง และน้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงาไว้ด้วยกัน ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ค่อนข้างจะทำความเข้าใจได้ยาก นอกจากนี้ นักเรียนยังไม่สามารถแยกค่าน้ำหนักของสีที่แตกต่างกันได้ ทำให้การสร้างงานโดยใช้สีเพียงสีเดียวผสมกับสีขาวและสีดำในการเพิ่มน้ำหนักอ่อนแก่ของสีในผลงานที่สร้างสรรค์ได้ไม่ดีเท่าที่ควร

สำหรับแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 1 และ 4 การปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องเส้น และพื้นผิวนั้นมีประสิทธิภาพสูงสุดคือ 100.00 มีสาเหตุมาจากแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 1 เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย เพราะเรื่องเส้นเป็นทัศนธาตุพื้นฐานที่ใช้เป็นประจำในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์เกือบทุกครั้ง ส่วนแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 4 เรื่องพื้นผิวได้เลือกกิจกรรมที่เข้าใจง่ายให้นักเรียนปฏิบัติ เพราะเนื้อหาเรื่องพื้นผิวเป็นเรื่องที่ยากที่สุดต่อการทำความเข้าใจในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ การเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมจึงทำให้ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมปฏิบัติได้ดี

4. แบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้เลือกกิจกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหานั้น ๆ เป็นสำคัญ ได้จัดกิจกรรมตั้งแต่การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการสังเกตสิ่งรอบ ๆ ตัว การดูตัวอย่างผลงานศิลปะ ทดลองปฏิบัติเนื้อหาในแต่ละเรื่องของแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด ไปจนถึงการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมตามจินตนาการของตนเอง กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติจะมีลักษณะกิจกรรมที่ซ้ำ ๆ กัน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการเชื่อมโยง (connection theory) ของธอร์นไคค์ (Thorndike) ที่กล่าวถึงการสร้างความมั่นคงของการเชื่อมโยง ระหว่างสิ่งเหล่านี้กับการตอบสนองที่ถูกต้อง โดยการฝึกกระทำซ้ำบ่อย ๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและคงทน (กมลรัตน์ หัตถ์สุวงษ์, 2538, หน้า 175-180) ซึ่งผู้วิจัยได้วางแผนการจัดกิจกรรมของแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุดไว้ดังต่อไปนี้

4.1 การสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่กระตุ้นความรู้สึกนึกคิดให้แสดงเป็นผลงานศิลปะขึ้นมา (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539, หน้า 174) เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ดีที่สุดในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เนื่องจากสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นเป็นทัศนธาตุ (เส้น สี น้ำหนัก ที่ว่าง และพื้นผิว) ที่สามารถนำมารวบรวมสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะตามจินตนาการของแต่ละบุคคลได้ การสังเกตและการรับรู้ทางทัศน์ที่เห็นในธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่เป็นผลงานศิลปะและไม่ใช่วัตถุศิลปะ เป็นสาระและประสบการณ์ในขอบข่ายแรก ๆ ของการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งศิลปะมีอยู่รอบตัวเรา เราสามารถเห็นความงามเชิงศิลป์ในสรรพสิ่งรอบตัว (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545)

การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัว รู้จักวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นมุมมองของตนเองและมุมมองของคนอื่น ๆ เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

4.2 การวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานศิลปะ ผลงานศิลปะที่ให้นักเรียนได้ศึกษานั้น จะมีจุดเด่นของเนื้อหาแตกต่างกันไปตามแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด การให้ผู้เรียนได้ดูผลงานศิลปะเป็นการฝึกการคิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ จะเป็นประสบการณ์ที่มีค่าต่อการเรียนรู้ หรือการฝึกปฏิบัติในครั้งต่อไป (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539, หน้า 159) ผลงานศิลปะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สร้างศิลปะกับผู้ดูต่างเข้าใจร่วมกันได้ในรูปแบบศิลปะที่มองเห็นนั้น ๆ รู้ว่าผู้สร้างกำลังอธิบายหรือบอกกล่าวเรื่องใด ด้วยวัสดุชนิดไหน (อารี สุทธิพันธุ์, 2539, หน้า 16) ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการรับรู้ (perceptual theory) ตามความเชื่อของ Armheim ที่เชื่อว่าเด็กจะเห็นจากการรับรู้ส่วนทั้งหมด หรือรูปแบบของโครงสร้างทั้งหมดโดยสมองตามที่ได้รับมา “การรับรู้สามารถเรียนรู้ได้จากการฝึกการมองการแยกแยะ” (เพ็ญศิริ ชูติกุล, ม.ป.ป. อ้างถึงใน วาสนา เพิ่มพูน, 2542, หน้า 142) การศึกษาผลงานศิลปะจึงควรได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพราะการศึกษาผลงานศิลปะจะส่งผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียน โดยนักเรียนสามารถที่จะนำเทคนิคหรือวิธีการที่น่าสนใจมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของตนเองได้

4.3 ทดลองปฏิบัติ เป็นกิจกรรมทดลองการสร้างงานจิตรกรรมในลักษณะที่แตกต่างกัน ฝึกปฏิบัติการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานในแบบฝึกปฏิบัติชุดนั้น ๆ และเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างงานในลักษณะที่แตกต่างกันหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่สมบูรณ์ในแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด การทดลองปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียนได้ลองฝึกลองถูก เรียนรู้เทคนิควิธีการที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ เพื่อค้นหาวิธีการที่ตนเองถนัดและสนใจ ซึ่งเด็กในวัยนี้ต้องการกิจกรรมที่ทำท้าทายความคิดความสามารถของตนเอง การทดลองหลาย ๆ ความคิด หรือปรับปรุงความคิดหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ดีที่สุด การทดลองจึงควรได้รับการผลักดันและสนับสนุนสำหรับการฝึกปฏิบัติกิจกรรม (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539, หน้า 178)

4.4 สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมตามจินตนาการ เป็นกิจกรรมที่ให้อิสระในการกำหนดหัวข้อของการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมตามความพึงพอใจของนักเรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กรู้จักคิด รู้จักวางแผนการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตนเองออกมาเป็นผลงานศิลปะ ซึ่งจินตนาการเป็นผลมาจากการรับรู้จากประสาทสัมผัสต่าง ๆ ของมนุษย์ เมื่อรู้มากเห็นมากก็ย่อมทำให้เกิดจินตนาการในสิ่งต่าง ๆ มาก กล่าวได้ว่า “จินตนาการเกิดจากการสังสมของการรับรู้ทั้งหมด” (สุชาติ เกาทอง, 2545, หน้า 74)

5. กิจกรรมที่ใช้ฝึกปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องทำตามคำชี้แจงที่มีไว้ให้ ซึ่งเป็นกิจกรรมย่อยในแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด มีทั้งหมด 4 กิจกรรมย่อย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเนื้อ

หาที่เกี่ยวกับเรื่องเส้น ที่ว่างและน้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงา สี พื้นผิว จากกิจกรรมทั้ง 4 ของแบบฝึกปฏิบัติภายในแต่ละชุด ซึ่งมีลักษณะความแตกต่างของกิจกรรมในแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุดดังต่อไปนี้

5.1 แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 1 “เส้นสายลายสวย” กิจกรรมปฏิบัติชุดนี้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเส้น ซึ่งเป็นทัศนธาตุพื้นฐานในองค์ประกอบศิลป์ และจากลำดับพัฒนาการทางจิตรกรรมของวูล์ฟลิน (Wolfflin's categories) ที่ได้กล่าวถึงลำดับพัฒนาการเริ่มแรกของการสร้างงานจิตรกรรมคือจากภาพลายเส้นสู่ภาพสี (from a linea to a painterly mode) ว่าผลงานจิตรกรรมที่พัฒนาในยุคเริ่มแรก (primitive art) มีลักษณะภาพที่เน้นเรื่องเส้นเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับพัฒนาการของเด็กที่เริ่มจากการวาดภาพโดยการลากเส้นเป็นรูปก่อนที่จะพัฒนาถึงเรื่องการลงสี (นิกอลาเอ ระเบิดนอาหมัด, 2543, หน้า 139-140) จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ศิลปะจะต้องเรียนรู้จากเรื่องเส้นเป็นอันดับแรกไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใดก็ตาม ซึ่งในแบบฝึกปฏิบัติผู้เรียนจะได้เรียนรู้หลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับเรื่องเส้นไปพร้อมกับการลงมือปฏิบัติ กิจกรรมย่อยที่ 1-4 ของแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 1 เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเส้นจากสิ่งที่ใกล้ตัว ไปสู่การทดลองสร้างเส้นในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานความรู้ที่นำไปสู่การสร้างผลงานจิตรกรรมที่สมบูรณ์ได้ดียิ่งขึ้น เห็นได้จากแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้มีจุดเด่นเกี่ยวกับทักษะการใช้เส้น แต่ยังมีจุดอ่อนเกี่ยวกับเนื้อหาเรื่องราว อาจเนื่องจากนักเรียนยังไม่มีความรู้ที่จะสามารถสร้างเรื่องราวขึ้นเองได้

5.2 แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 2 “ที่ว่าง แสงเงา ความมืด” กิจกรรมในชุดนี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องที่ว่าง และน้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงา การจัดเนื้อหาทั้ง 2 เรื่องไว้ด้วยกัน เพราะเรื่องที่ว่าง ซึ่งเป็นเรื่องของพื้นที่ว่างเปล่า ที่ว่างเป็นทัศนธาตุที่มองไม่เห็นจะปรากฏตัวต่อเมื่อมีทัศนธาตุอื่นมากำหนดรูปร่าง ที่ว่างจึงเปรียบเสมือนสนามหรือเวทีที่ทัศนธาตุอื่น ๆ จะลงไปแสดง หรือปรากฏตัวในบทบาทของรูปทรง (ชูลูด นิมเสมอ, 2538, หน้า 65) ดังนั้นจึงได้นำเนื้อหาเรื่องน้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงามาไว้ในแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้ด้วย กิจกรรมฝึกปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้ได้ให้นักเรียนเรียนรู้ทฤษฎีควบคู่ไปกับการลงมือปฏิบัติ กิจกรรมย่อยที่ 1-4 ของแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 2 เป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องที่ว่าง น้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงา จากสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน ไปจนถึงการทดลองสร้างที่ว่างและน้ำหนักอ่อนแก่ด้วยตนเอง ซึ่งนักเรียนสามารถนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมได้ดียิ่งขึ้น เห็นได้จากแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้มีจุดเด่นเกี่ยวกับทักษะการใช้ที่ว่าง และน้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงา แต่ยังมีจุดอ่อนเกี่ยวกับความประณีต สะอาด สวยงาม อาจเนื่องจาก

นักเรียนต้องคำนึงถึงการสร้างน้ำหนักอ่อนแก่ของรูปทรงต่าง ๆ ในพื้นที่ว่างมากเกินไป ทำให้ผลงานไม่เสร็จสมบูรณ์

5.3 แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 3 “สืสวายด้วยสื่อ” กิจกรรมฝึกปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เนื้อหาเกี่ยวกับสี ซึ่งเป็นทัศนธาตุที่สำคัญของศิลปะ เพราะสีสามารถให้อารมณ์ความรู้สึกด้วยตัวของมันเองในงานศิลปะได้ กิจกรรมย่อยที่ 1 – 4 ของแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 3 เน้นการให้นักเรียนได้ฝึกการเรียนรู้เนื้อหาเรื่องสีจากสิ่งแวดล้อม ไปจนถึงการฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะของวรรณะสีที่แตกต่าง ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาเรื่องสีได้ดีมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้มีจุดเด่นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสี แต่ยังมีจุดอ่อนเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ อาจเนื่องจากเนื้อหาเรื่องราวที่นักเรียนสร้างสรรค์ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเดิม ๆ นักเรียนไม่กล้าที่จะสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะที่แปลกใหม่แตกต่างจากคนอื่น ๆ

5.4 แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 4 “พื้นผิว...รื้อรอย” กิจกรรมฝึกปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เนื้อหาเกี่ยวกับพื้นผิว ซึ่งเป็นทัศนธาตุหนึ่งในงานศิลปะ เรื่องพื้นผิวเป็นเรื่องที่เข้าใจยากมากที่สุดในงานศิลปะ เพราะพื้นผิวในงานศิลปะมีทั้งที่สัมผัสได้ด้วยมือ พื้นผิวที่ต้องใช้ความรู้สึกในการสัมผัส ซึ่งอาจเป็นเพียงวัตถุเรียบ ๆ เท่านั้นก็ได้ กิจกรรมในแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้จึงต้องการที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจในเรื่องพื้นผิวในงานศิลปะ กิจกรรมย่อยที่ 1-4 ของแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 4 นักเรียนสามารถเรียนรู้เรื่องราวของพื้นผิวได้ง่ายมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ไปจนถึงการฝึกปฏิบัตินำวัตถุที่เป็นพื้นผิวมาสร้างเป็นผลงานศิลปะ ซึ่งการเรียนรู้ที่เกิดจากกิจกรรมดังกล่าวสามารถทำให้นักเรียนเข้าใจ และสามารถนำความรู้ในเรื่องพื้นผิวไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้มีจุดเด่นเกี่ยวกับการจัดภาพเรื่องความสมดุล แต่ยังมีจุดอ่อนเกี่ยวกับเนื้อหาเรื่องราว อาจเนื่องจากนักเรียนยังไม่มีจินตนาการที่จะสามารถสร้างเรื่องราวขึ้นเองได้ ส่วนมากจะสร้างงานในเนื้อหาเรื่องราวเดิม ๆ

5.5 แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 5 “สร้างสรรค์งานจิตรกรรม...นำไปสู่ตัวตน” กิจกรรมในแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เรื่องความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวกับจิตรกรรม ซึ่งเป็นเนื้อหาความรู้ที่นักเรียนในระดับนี้ควรที่จะต้องรู้และเข้าใจ เพื่อนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมของตนเอง ซึ่งเนื้อหาจะกล่าวถึงความหมายและขอบข่ายของงานจิตรกรรม องค์ประกอบในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม และลักษณะของการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม กิจกรรมที่ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติในชุดนี้ มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในตัวผลงานจิตรกรรมเป็นหลัก เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เห็นได้จากแบบฝึกปฏิบัติชุดนี้มีจุดเด่นเกี่ยวกับ

การจัดภาพเรื่องเอกภาพ แต่ยังมีจุดอ่อนเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ อาจเนื่องจากนักเรียนไม่กล้าที่จะสร้างเรื่องราวที่แตกต่าง หรือสร้างเทคนิควิธีการที่แปลกแตกต่างจากสิ่งที่ตนเองเคยทำ หรือแตกต่างจากคนอื่น ๆ

6. การประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ ในแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุดจะใช้กิจกรรมย่อยที่ 5 ของแบบฝึกปฏิบัติชุดนั้น ๆ ในการประเมินแต่ละครั้ง ซึ่งเป็นไปตามลักษณะการประเมินผลการเรียนการสอนแบบ DBAE ของเจ โรนัล เจนไทล์ และแนนซี เมอร์นีแอค (Gentile & murnyack, 1989 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2543, หน้า 171) ที่ได้กล่าวถึง การประเมินด้านศิลปะปฏิบัติ ไว้ว่าจะต้องประเมินกิจกรรมขณะที่เรียนอยู่ ประเมินทักษะตั้งแต่พื้นฐานจนถึงขั้นทักษะผสมผสานระหว่างพื้นฐานกับทักษะยากขึ้นพัฒนาสูงขึ้น ให้งานทำจากง่ายไปหายาก ให้นักเรียนได้ใช้ ความรู้เดิมที่ผ่านมาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่สร้างสรรค์งานขึ้น โดยในการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ของนักเรียนจะให้อิสระในการกำหนดหัวข้อของการสร้างสรรค์ นอกจากนี้การประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ประจำแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุดใช้ผู้ประเมิน 2 คน และจะต้องทำความเข้าใจร่วมกันในรายการประเมินที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งการประเมินผลงานแต่ละครั้งจะมีเกณฑ์ประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ประจำแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด ทำให้การประเมินผลงานของนักเรียนในแต่ละครั้งมีความเที่ยงตรง และการประเมินโดยครู 2 คน (Inter-Rater Reliability) ที่กำหนดเกณฑ์ .90 ขึ้นไป ทำให้การให้คะแนนมีความสอดคล้องกันส่งผลให้คะแนนที่ได้มีความน่าเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น (Heiman. 1995, pp. 181-182)

7. ในการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ของนักเรียนแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะให้ความเป็นกันเอง สร้างความมั่นใจในการสร้างสรรค์ผลงานให้แก่ นักเรียน สนับสนุนการนำเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียน และให้กำลังใจ ค่อยชี้แนะนักเรียนอยู่ตลอดเวลา โดยจะให้คำแนะนำ เพื่อชี้แนวทางให้ผู้เรียนเกิดความคิด จินตนาการ และพยายามกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความสามารถของตนเองในการสร้างสรรค์ผลงานอย่างเต็มความสามารถ เมื่อนักเรียนทำได้ก็จะได้รับคำชม ไม่ว่าจะโดยทาง หรือคำชมเชยและยินดีกับผลงานที่นักเรียนสร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งจะสังเกตเห็นปฏิกิริยาตอบสนองของนักเรียนทันทีว่านักเรียนมีความตั้งใจขึ้น สนใจในกิจกรรมที่ทำ และมีความพยายามในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จเต็มความสามารถของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเสริมแรง (reinforcement theory) ของสกินเนอร์ (skinner) (ชม ภูมิภาค, 2523)

ด้วยเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า แบบฝึกปฏิบัติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบฝึกปฏิบัติที่ผ่านขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนเป็นอย่างดี เป็นแบบฝึกปฏิบัติที่ส่งเสริมพื้นฐานการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่สมบูรณ์ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตัวเองจากกิจกรรมที่หลากหลาย มีความเหมาะสมกับช่วงวัยและ

พัฒนาการทางศิลปะของผู้เรียน มีการสร้างความสนใจของนักเรียนให้พยายามสร้างสรรค์ผลงานและตั้งใจเรียนด้วยความกระตือรือร้น เป็นผลที่ทำให้แบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด มีการสร้างและรวบรวมสื่อมาใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยยึดความเหมาะสมของสื่อกับผู้เรียนเป็นสำคัญ แบบฝึกปฏิบัติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากธรรมชาติแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวนำไปสู่การฝึกปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้จินตนาการของตนเองได้อย่างอิสระ ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนรู้เป็นไปตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ และการสร้างเอกสารอ่านประกอบได้จัดเนื้อหาและภาพประกอบที่เหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียนเป็นสำคัญ และกิจกรรมปฏิบัติที่สร้างขึ้นนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ครูจะคอยเป็นผู้แนะนำที่ดีและให้กำลังใจแก่นักเรียน ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้จากกิจกรรมปฏิบัติที่สร้างขึ้นเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวของนักเรียนเอง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะ (ทัศนศิลป์) และการศึกษาในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแบบฝึกปฏิบัติ ที่มีผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 1.1 ก่อนที่จะนำแบบฝึกปฏิบัติไปใช้ ครูควรทำความเข้าใจในเนื้อหา จุดประสงค์ วิธีการฝึกปฏิบัติ และการวัดผลประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ โดยศึกษาจากคู่มือครูสำหรับการใช้แบบฝึกปฏิบัติ และแบบฝึกปฏิบัติสำหรับนักเรียน
 - 1.2 ครูควรเตรียมเอกสาร วัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนให้พร้อม และควรศึกษาเทคนิควิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะหลายๆ รูปแบบในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมของแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด
 - 1.3 สถานที่ปฏิบัติกิจกรรม ควรเป็นที่ปลอดโปร่ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมอย่างเต็มที่ อบรมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยในการทำงาน นอกจากนี้ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่สอนเป็นอย่างดี เพื่อจะได้แนะนำนักเรียนในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียนแต่ละครั้งได้
 - 1.4 การประเมินการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ของนักเรียน ซึ่งจะต้องประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมขณะสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมควบคู่กับการตรวจผลงาน ดังนั้นเมื่อพบว่านักเรียนคนใดมีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ครูจะต้องดักเตือนแนะนำทันที เพื่อนักเรียนจะได้ปรับปรุงตนเองและเรียนรู้พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1.5 วัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์แต่ละครั้ง ควรจะเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น เป็นการประหยัดงบประมาณ และปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักการเลือกสรรวัสดุที่มีอยู่แล้วมาใช้ประโยชน์

1.6 การนำแบบฝึกปฏิบัติไปใช้นั้น สื่อที่ใช้ควรเป็นสื่อที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาในแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุดว่าเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.7 การสร้างแบบฝึกปฏิบัติครั้งนี้ พบว่าการให้อิสระในการกำหนดหัวข้อของการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียนมากเกินไป ทำให้นักเรียนบางคนไม่สามารถจินตนาการได้ว่าควร จะสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะใด ดังนั้นครูควรมีการระบุหัวข้อกว้าง ๆ ไว้ให้นักเรียนเลือก พิจารณาในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง

1.8 ควรมีการเพิ่มแบบฝึกปฏิบัติหลังจากชุดที่ 1-4 อีกประมาณ 2-3 ชุด ซึ่งเป็น กิจกรรมปฏิบัติที่ให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมอิสระตามความต้องการโดยไม่กำหนด เทคนิควิธีการ เพื่อว่าหลังจากที่นักเรียนได้เรียนแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 1-4 ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์แล้ว นักเรียนสามารถนำความรู้ดังกล่าวมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน จิตรกรรมได้มากขึ้นน้อยเพียงใด ซึ่งจะเห็นได้จากพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมอิสระในชุด ต่อๆ ไป โดยมีการระบุหัวข้อของการสร้างสรรค์ให้มีความแตกต่างกันในแต่ละครั้ง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการสร้างแบบฝึกปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์แขนงต่าง ๆ เช่น ประติมากรรม ออกแบบ หรือภาพพิมพ์ เป็นต้น

2.2 ควรมีการสร้างแบบฝึกปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ให้กับเด็กในระดับ อื่นๆ ที่เหมาะสมกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็กในช่วงอายุนั้นๆ เพื่อสนับสนุนความคิดและ จินตนาการของเด็กให้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ควรมีการสร้างแบบฝึกปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม ในรูปแบบของ การใช้สื่ออย่างอื่นมาประยุกต์ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม เช่น ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์ ให้ได้ภาพตามต้องการ ก่อนนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นการนำ เทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้การเรียนรู้ศิลปะก้าวทันการเปลี่ยนแปลงตาม ยุคสมัยของโลก